N5

Teisteanais
Nàiseanta
2024

X871/75/11 Cruinn-eòlas

DIMÀIRT, 23 GIBLEAN
1:00 F – 3:20 F

Comharran gu lèir — 80

ROINN 1 — ÀRAINNEACHDAN FIOSAIGEACH — 30 comharra

Feuch **AN DARA CUID** ceist 1 **NO** ceist 2

AN UAIR SIN feuch ceistean 3 gu 5.

ROINN 2 — ÀRAINNEACHDAN DAONNA — 30 comharra

Feuch na ceistean UILE

ROINN 3 — CÙISEAN CRUINNEIL — 20 comharra

Feuch a **DHÀ** sam bith de na leanas.

Ceist 13 — Atharraichean gnàth-shìde

Ceist 14 — Raointean nàdarra

Ceist 15 — Gàbhaidhean àrainneachdail

Ceist 16 — Malairt agus cruinnealas

Ceist 17 — Turasachd

Ceist 18 — Slàinte

Thèid creideas a thoirt dhut airson mapaichean agus diagraman air a bheil ainmean iomchaidh.

Sgrìobh do fhreagairtean gu soilleir ann an leabhran nam freagairtean. Ann an leabhran nam freagairtean, feumaidh tu àireamh na ceiste a tha thu a' freagairt a chomharrachadh gu soilleir.

Cleachd inc **gorm** no **dubh**.

Mus fàg thu seòmar na deuchainne feumaidh tu leabhran nam freagairtean a thoirt don Fhreiceadan; mura dèan thu sin, dh'fhaodadh tu na comharran gu lèir airson a' phàipeir seo a chall.

SQA ©

ROINN 1 — ÀRAINNEACHDAN FIOSAIGEACH — 30 comharra

Feuch AN DARA CUID Ceist 1 NO Ceist 2

AN UAIR SIN Ceistean 3 gu 5

Ceist 1 — Dealbhan-tìre eighichte/Dealbhan-tìre costail

(a) Dèan sgrùdadh air a' Mhap Suirbhidh Òrdanais (Nì A) de sgìre Ingleborough.
Maids feartan nan dealbhan-tìre eighichte ri na comharraidhean-clèithe cearta.

Feartan: **gleann air chumadh U** **coire** **mullach pioramaideach**

Tagh bho chomharraidhean-clèithe **741746** **825735** **808713** **742835** **3**

Diagram C1 Coire

(b) Thoir sùil air Diagram C1.
Mìnich mar a chaidh coire a chruthachadh.
Faodaidh tu diagram(an) a chleachdadh nad fhreagairt. **4**

(c) **Mìnich** diofar dhòighean anns am bi daoine a' cleachdadh dhealbhan-tìre eighichte. **4**

A-nis feuch Ceistean 3 gu 5

Na feuch air Ceist 2 ma tha thu a-cheana air Ceist 1 a fhreagairt

Ceist 2 — Aibhnichean agus glinn/dealbhan-tìre àrd-thalamh clach-aoil

(a) Dèan sgrùdadh air a' Mhap Suirbhidh Òrdanais (Nì A) de sgìre Ingleborough.
Maids na feartan clach-aoil ri na comharraidhean-clèithe cearta.

Feartan: **uamh/cabhairn** **cabhsair clach-aoil** **poit-thollan**

Tagh bho chomharraidhean-clèithe **822744** **735825** **715793** **785724** **3**

Diagram C2 Uamh/cabhairn clach-aoil

(b) Thoir sùil air Diagram C2.
Mìnich mar a chaidh uamh/cabhairn clach-aoil a chruthachadh.
Faodaidh tu diagram(an) a chleachdadh airson taic a thoirt don fhreagairt agad. **4**

(c) **Mìnich** diofar dhòighean anns am bi daoine a' cleachdadh dealbhan-tìre clach-aoil. **4**

A-nis feuch Ceistean 3 gu 5

Ceist 3

Diagram C3 Ionad chur-seachadan a-muigh

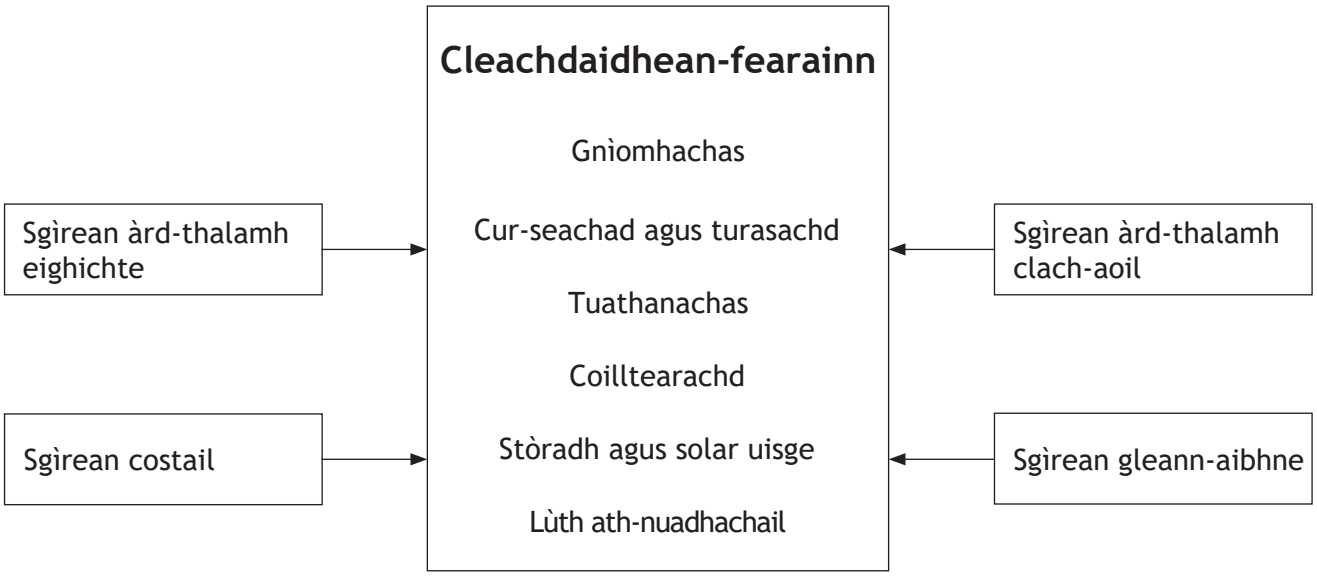
Thoir sùil air Diagram C3 agus a' Mhap Suirbhidh Òrdanais (Nì A) de sgìre Ingleborough.

Tha planaichean ann airson ionad chur-seachadan a-muigh a thogail aig 808715.

Mìnich na buannachdan **agus** na h-eas-bhuannachdan a tha an lùib a' mhapa airson an leasachaidh seo. **5**

Ceist 4

Diagram C4 Dealbhan-tìre taghte san RA

Thoir sùil air Diagram C4.

Tagh **aon** seòrsa de dhealbh-tìre bho Dhiagram C4.

Airson sgìre ainmichte a tha thu air a sgrùdadh, **mìnich** dòighean anns am faodadh diofar chleachdaidhean-fearainn a bhith ann an còmhstri. **6**

[Tionndaidh an duilleag

Ceist 5

Diagram C5A Cairt Sionoptaig airson 15 Samhain

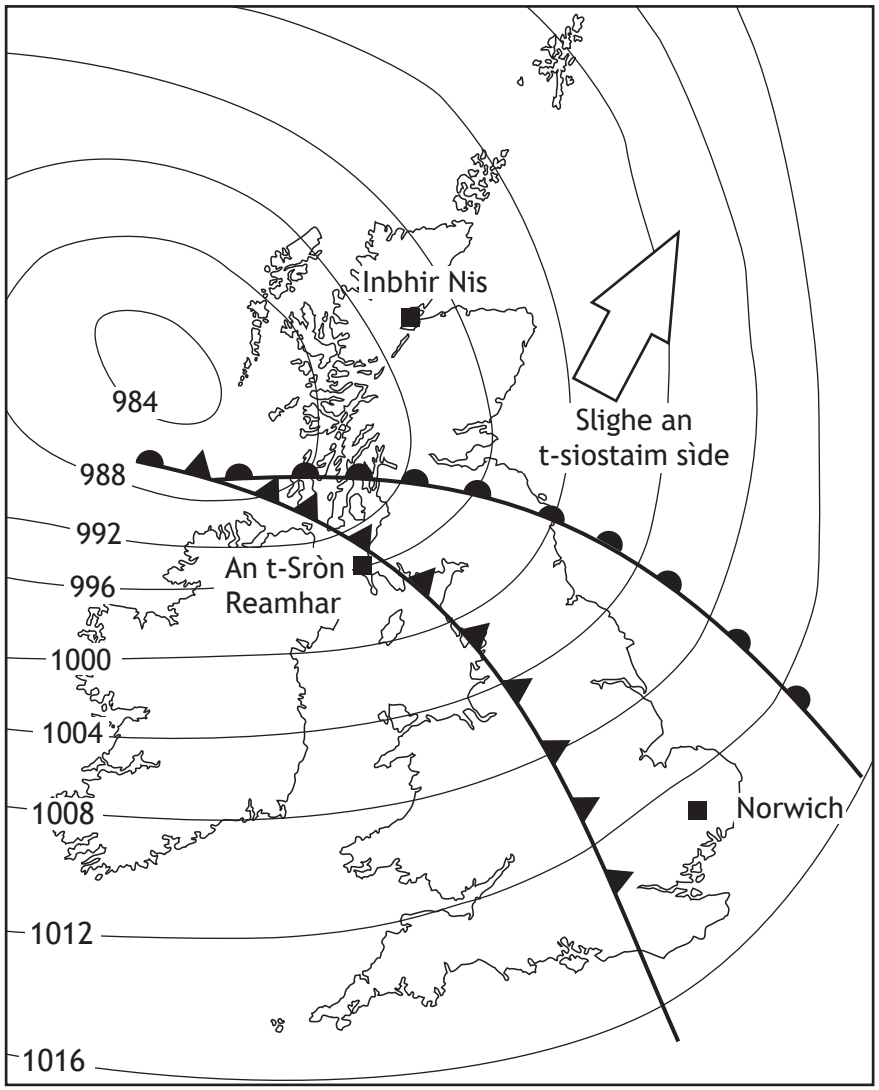
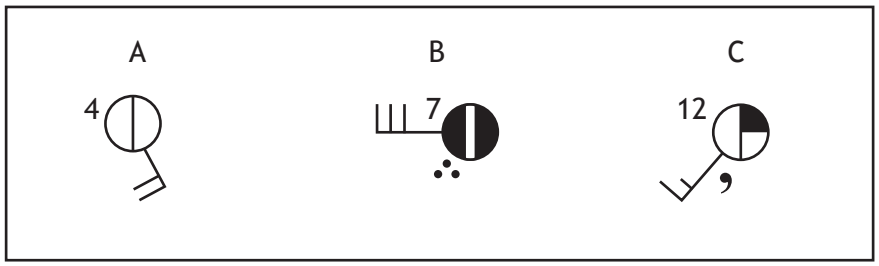

Diagram C5B Cearcaill Stèisean-sìde

Dèan sgrùdadh air Diagram C5A agus Diagram C5B.

(a) Tha Diagram C5B a' sealltainn suidheachadh na sìde ann an 3 àiteachan air a' mhap:

Àiteachan: **Norwich** **An t-Sròn Reamhar** **Inbhir Nis**

Maids cearcallan stèisean-sìde, A, B agus C ris an àite cheart. **3**

(b) A' cleachdadh na cairt sionoptaig, **thoir adhbharan** airson nan atharraichean a bhios a' tachairt anns an aimsir ann an Inbhir Nis thairis air an ath 24 uairean. **5**

[Tionndaidh an duilleag

[DUILLEAG BHÀN]

NA SGRÌOBH AIR AN DUILLEIG SEO

ROINN 2 — ÀRAINNEACHDAN DAONNA — 30 comharra

Feuch na ceistean UILE

Ceist 6

Dèan sgrùdadh air a' Mhap Suirbhidh Òrdanais (Nì B) de sgìre Croydon.

Dèan tomhais air na **trì** astaran (A, B agus C) eadar na h-àiteachan air an sealltainn sa chlàr.

Maids na freagairtean agad airson A, B agus C ris na h-astaran a gheibhear gu h-ìosal.

A	Bhon stèisean-rèile (4068) chun an Urrais Nàiseanta (3661)
B	Bhon sgoil (3469) chun an taigh-tasgaidh (3265)
C	Bhon làrach campachaidh is charabhanaichean (3471) chun an raon-goilf (3461)

Tagh bho na h-astaran a leanas: **5 km** **9.75 km** **8 km** **6.25 km** **3**

Ceist 7

Dèan sgrùdadh air a' Mhap Suirbhidh Òrdanais (Nì B) de sgìre Croydon.

Maids na comharraidhean-clèithe ri na sònaichean cleachdadh-fearainn bailteil cearta.

Comharraidhean-clèithe: **3962** **3265** **3873** **4166** **3863**

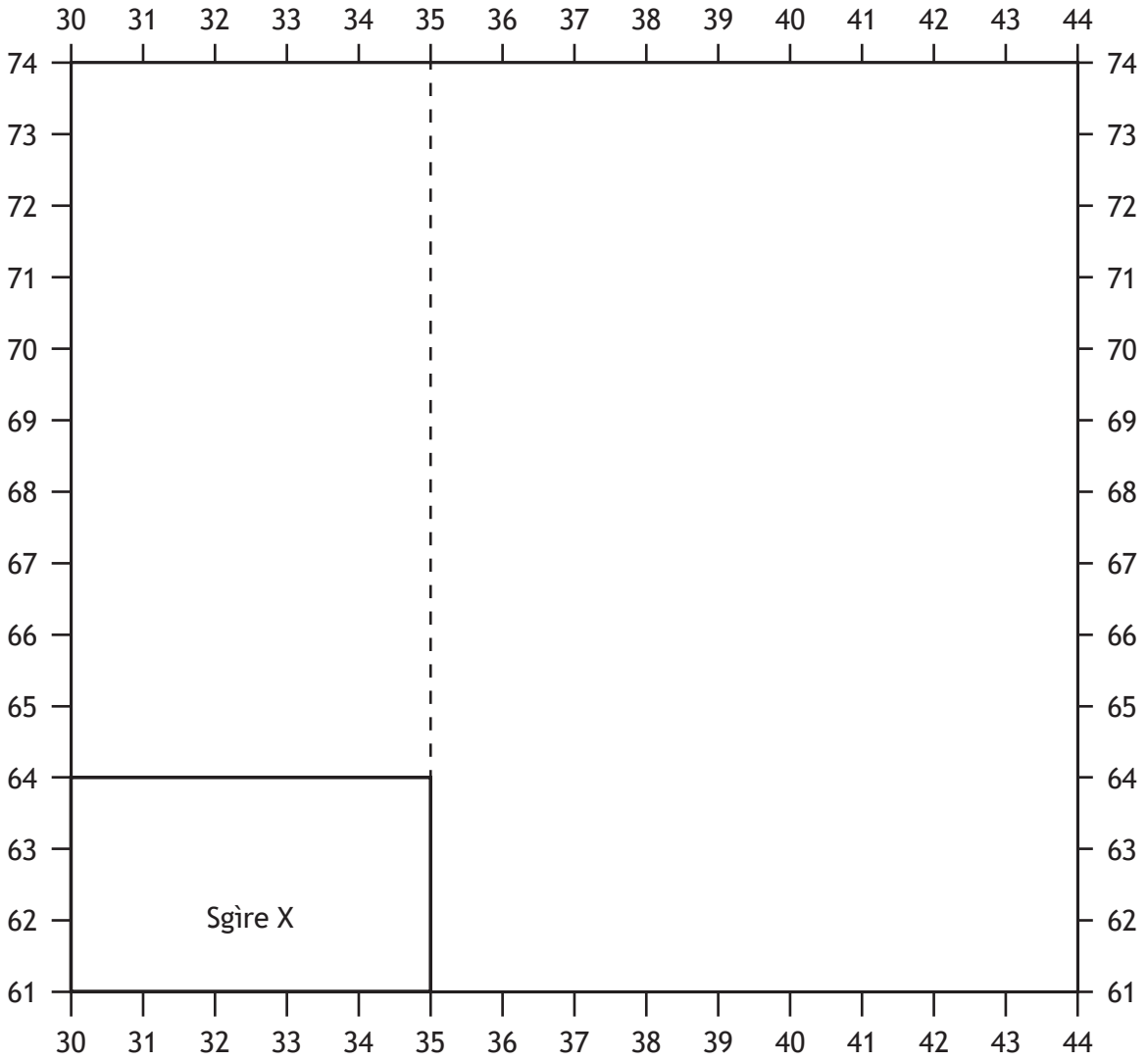
Tagh bho na sònaichean cleachdadh-fearainn bailteil gu h-ìosal:

- CBD
- Taigheadas ùr
- Seann taigheadas
- Gnìomhachas ùr. **4**

[Tionndaidh an duilleag

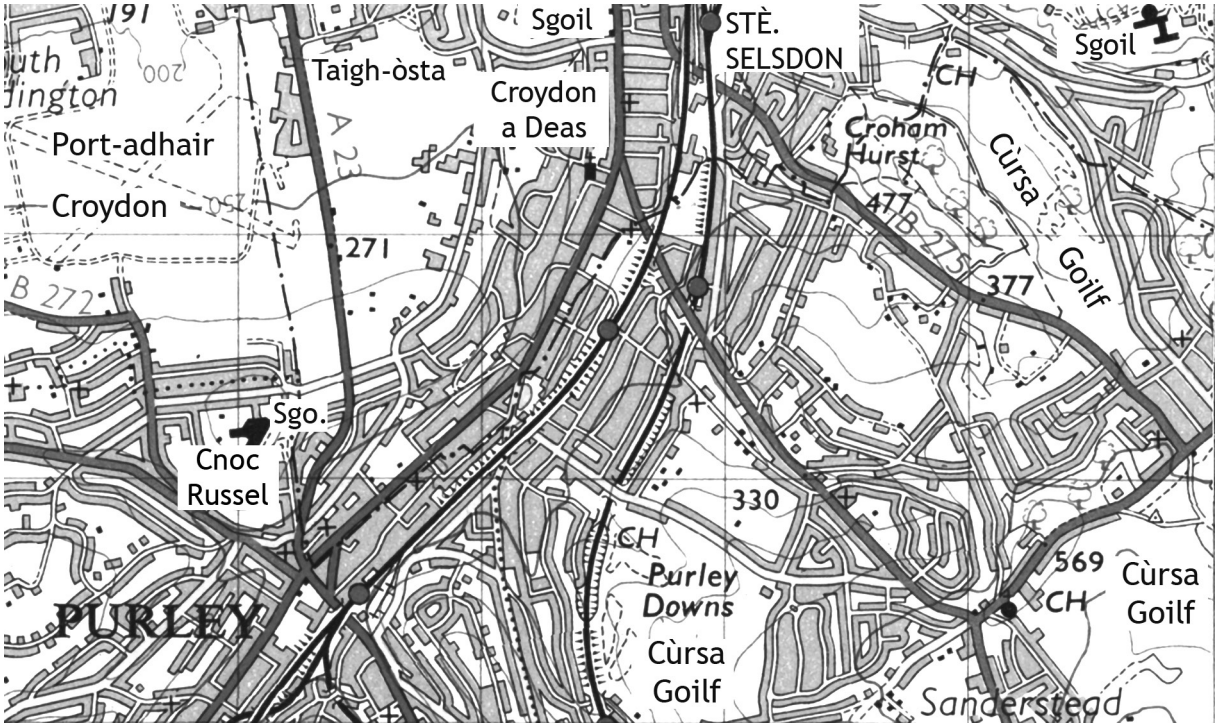
Ceist 8

Diagram C8A Sgeidse a’ sealltainn far a bheil sgìre X air map an latha an-diugh

Ceist 8 (a' leantainn)

Diagram C8B Sgìre X ann an 1994

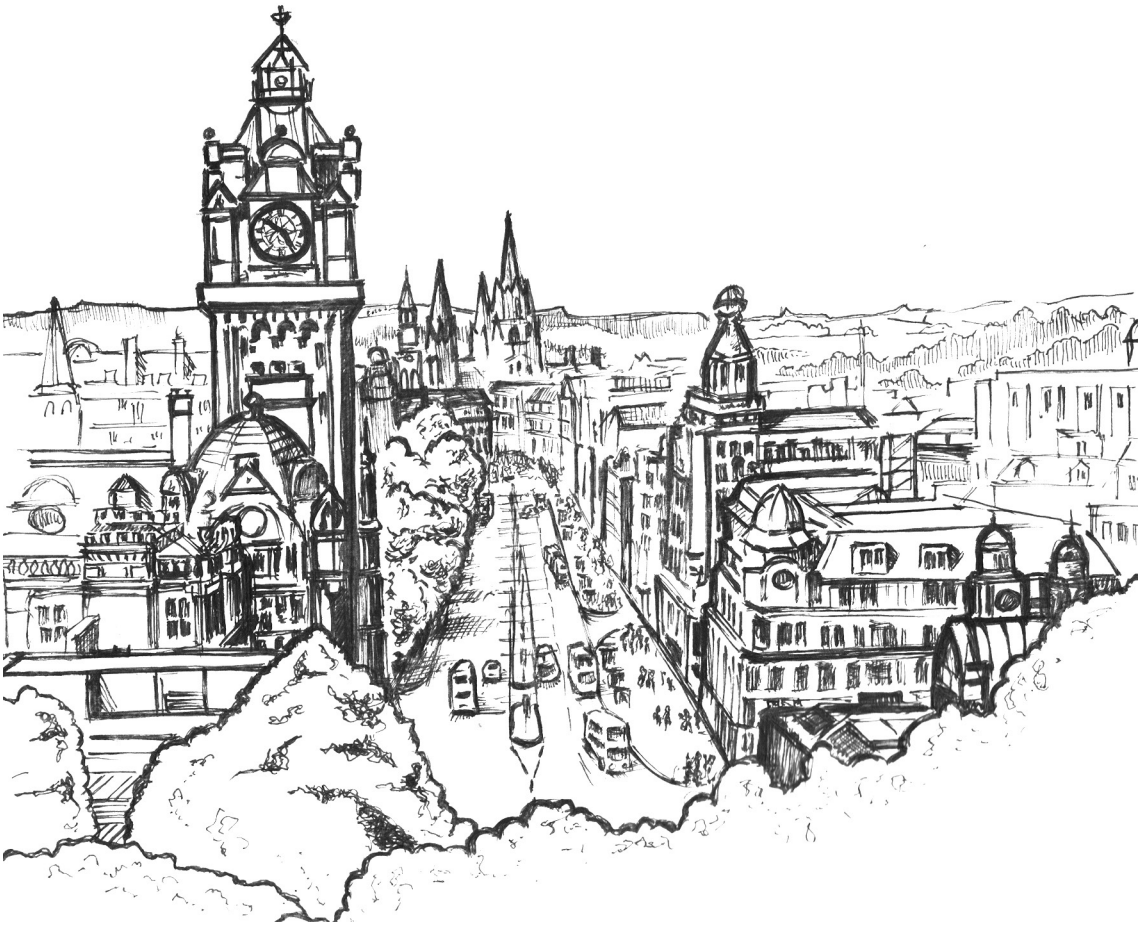

Dèan sgrùdadh air a' Mhap Suirbhidh Òrdanais (Nì A) de sgìre Croydon agus Diagraman C8A agus C8B.

Thoir cunntas air na h-atharraichean a tha air tachairt san sgìre X eadar 1994 agus an latha an-diugh. **4**

[Tionndaidh an duilleag

Ceist 9

Diagram C9 Priomh Sgìre Gnothachais (CBD) Dùn Èideann

Thoir sùil air Diagram C9.

A’ toirt iomradh air baile-mòr san t-saoghal leasaichte air an do rinn thu sgrùdadh, **thoir adhbharan** airson atharraichean o chionn ghoirid a tha air tachairt anns an CBD. **5**

Ceist 10

Diagram C10 Baile-seantaidh

Thoir sùil air Diagram C10.

A’ toirt iomradh air raon ainmichte air an do rinn thu sgrùdadh, **thoir cunntas air** na dòighean anns a bheilear a’ leasachadh bailtean-seantaidh. **5**

[Tionndaidh an duilleag

Ceist 11

Diagram C11 Taghadh de thaisbeanairean leasachaidh

Taisbeanairean eaconamach	**Taisbeanairean sòisealta**
% àireamh-sluaigh air am fastadh ann an àiteachas	Reat-bhàsan leanaban
Mòr-thoradh Dùthchail	Dùil-aoise aig àm breith
Teachd-a-steach cuibheasach gach duine gach bliadhna	% daoine as urrainn leughadh agus sgrìobhadh

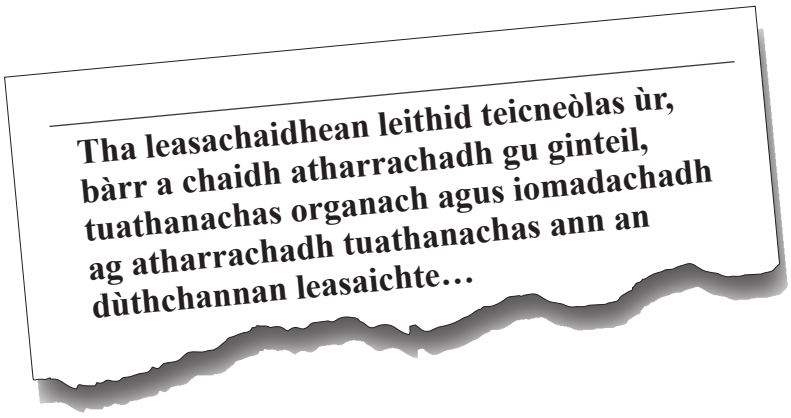
Dèan sgrùdadh air Diagram C11.

Tagh aon thaisbeanair eaconamach **agus** aon thaisbeanair sòisealta bhon chlàr gu h-àrd.

Mìnich na dòighean anns a bheil na taisbeanairean taghte agad a' sealltainn ìre leasachaidh ann an dùthaich. **4**

Ceist 12

Diagram C12 Leasachaidhean a tha air tachairt o chionn ghoirid ann an tuathanachas

Thoir sùil air Diagram C12.

Mìnich na buannachdan **agus** na h-eas-bhuannachdan a tha an lùib leasachaidhean o chionn ghoirid ann an tuathanachas ann an dùthchannan leasaichte leithid na RA. **5**

[Tionndaidh an duilleag

ROINN 3 — CÙISEAN CRUINNEIL — 20 comharra

Feuch DÀ cheist sam bith.

Ceist 13 — Atharraichean gnàth-shìde	*duilleag 17*
Ceist 14 — Raointean nàdarra	*duilleag 18*
Ceist 15 — Gàbhaidhean àrainneachdail	*duilleag 19*
Ceist 16 — Malairt agus cruinnealas	*duilleag 20*
Ceist 17 — Turasachd	*duilleag 21*
Ceist 18 — Slàinte	*duilleag 22*

Ceist 13 — Atharraichean Gnàth-shìde

Diagram C13A Eimiseanan CO_2 bho chonnadh-fosail

(a) Dèan sgrùdadh air Diagram C13A.

Thoir cunntas mionaideach air sgaoileadh cruinneil eimiseanan CO_2 bho chonnadh-fosail. **4**

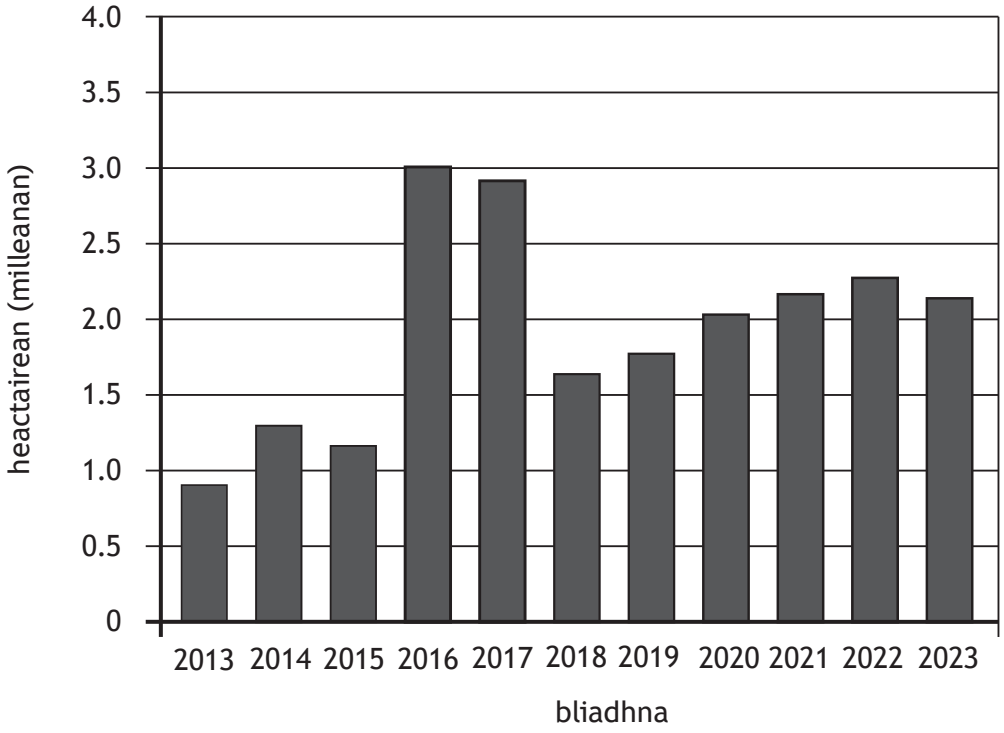
Diagram C13B Atharraichean gnàth-shìde

(b) Thoir sùil air Diagram C13B.

Mìnich buaidhean atharrachadh gnàth-shìde. **6**

Diagram C14A Dì-choillteachadh san Amason

(a) Dèan sgrùdadh air Diagram C14A.

Thoir cunntas mionaideach air na h-atharraichean ann an dì-choillteachadh san Amason. **4**

Diagram C14B Coille-uisge ann am Bolivia

(b) Thoir sùil air Diagram C14B.

Mìnich na ro-innleachdan manaidsearachd a dh'fhaodar a chleachdadh gus a' bhuaidh a th' aig obair dhaoine ann an sgìrean choilltean-uisge a lùghdachadh.

Bu chòir dhut iomradh a thoirt air sgìre(an) ainmichte a tha thu air a sgrùdadh nad fhreagairt. **6**

Ceist 15 — Gàbhaidhean àrainneachdail

Diagram C15A Àireamh de chrithean-talmhainn de mheudachd 5.0 gu 7.9 (2011–2021)

Meudachd chrithean-thalmhainn	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
5.0 gu 5.9	2276	1401	1453	1574	1419	1550	1455	1674	1492	1312	2047
6.0 gu 6.9	185	108	123	143	127	130	104	117	135	112	140
7.0 gu 7.9	19	12	17	11	18	16	6	16	9	9	16

(a) Dèan sgrùdadh air Diagram C15A.

Thoir cunntas mionaideach air na h-atharraichean san àireamh de chrithean-talmhainn de mheudachd 5.0 gu 7.9. **4**

Diagram C15B Damaiste bho chrith-thalmhainn

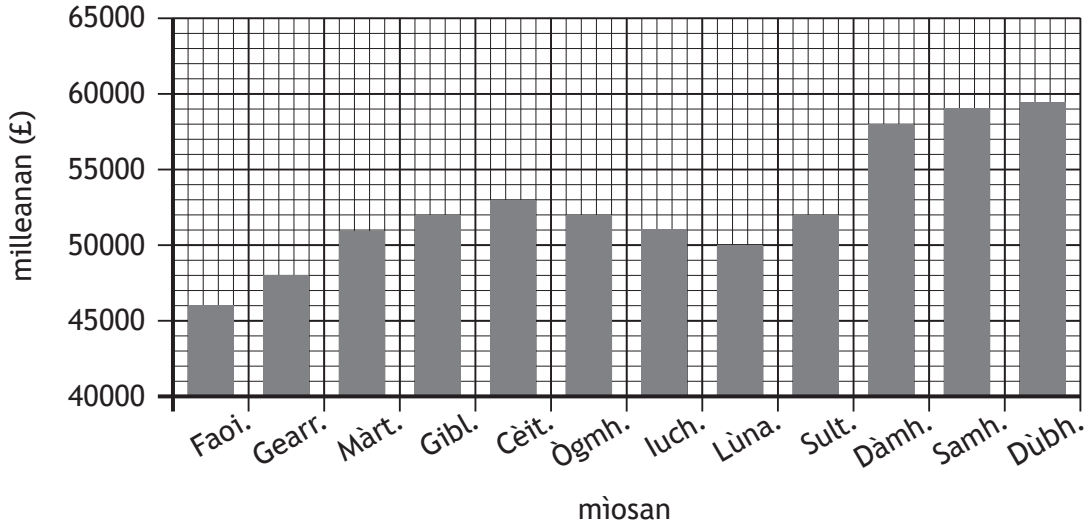
(b) Thoir sùil air Diagram C15B.

Le iomradh air crith(ean)-t(h)almhainn ainmichte a tha thu air a sgrùdadh, **mìnich** a' bhuaidh air an t-sluagh **agus** an dealbh-tìre. **6**

[Tionndaidh an duilleag

Ceist 16 — Malairt agus cruinnealas

Diagram Q16A Teachd-a-steach Às-mhalairt na RA 2021

(a) Dèan sgrùdadh air Diagram C16A.

Thoir cunntas mionaideach air na h-atharraichean ann an teachd-a-steach às-mhalairt na RA bhon Fhaoilleach 2021 chun an Dùbhlachd 2021. **4**

Diagram C16B Neo-ionannachdan Malairt

(b) Thoir sùil air Diagram C16B.

Mìnich na h-adhbharan neo-ionnanachd ann am malairt eadar dùthchannan. **6**

Diagram C17A An àireamh de thursan phasainsearan air plèana 2020

Clàr-samhla

nas lugha na 1 millean

1 millean gu 49 millean

50 millean gu 499 millean

500 millean no barrachd

gun dàta

(a) Dèan sgrùdadh air Diagram C17A.

Thoir cunntas mionaideach air an àireamh de thursan pasainsear air plèana ann an 2020. **4**

Diagram C17B Luchd-eag-thurais ann an Ceinia

(b) Thoir sùil air Diagram C17B.

Airson sgìrean ainmichte a tha thu air a sgrùdadh, **mìnich** a' bhuaidh aig eag-thurasachd air an t-sluagh **agus** an àrainneachd. **6**

Ceist 18 — Slàinte

Diagram Q18A Reataichean-bhàsan bho aillse 2019

(a) Dèan sgrùdadh air Diagram C18A gu h-àrd.

Thoir cunntas mionaideach air na reataichean-bhàsan bho aillse ann an 2019. **4**

Diagram C18B Galaran taghte ann an dùthchannan an t-saoghail leasaichte

tinneas cridhe
aillse
a' chuing

(b) Thoir sùil air Diagram Q18B gu h-àrd.

Tagh **aon** ghalar bho Dhiagram C18B gu h-àrd.

Airson a' ghalair a thagh thu, **mìnich** a' bhuaidh a bh' aige air daoine **agus** dùthchannan. **6**

[CRÌOCH A' PHÀIPEIR]

[DUILLEAG BHÀN]

NA SGRÌOBH AIR AN DUILLEIG SEO

[DUILLEAG BHÀN]

NA SGRÌOBH AIR AN DUILLEIG SEO

Aithneachadh air Còir-lethbhreac

Ceist 1	Peter Turner/shutterstock.com
Ceist 2	Igor Kovalchuk/shutterstock.com
Ceist 3	Tsuguliev/shutterstock.com
Ceist 8	Map is adapted from a 1952–61 One-inch to the mile Ordnance Survey seventh series map. Historic mapping courtesy of the National Library of Scotland.
Ceist 10	Viktoria Ivanets/shutterstock.com
Ceist 13	Miroslava Hlavacova/shutterstock.com
Ceist 14	Jess Kraft/shutterstock.com
Ceist 15	Julian Frees/shutterstock.com
Ceist 16	Prazis Images/shutterstock.com
Ceist 17	Sergey Novikov/shutterstock.com